

S
SERENISSIMO PRINCIPI
LUDOVICO
DUCI

BORBONIO

ELOQUENTIÆ STUDIA
IN COLLEGIO CLAROMONTANO

FELICITER AUSPICANTI

ORATIO

JACOBI DE LA BAUNE,
è Societate Jesu.

PARISIIS,
Apud GABRIELEM MARTINUM,
viâ Jacobæâ, sub Sole aureo.

M. DC. LXXXII.

*Qualis olim Dux Borbonius
futurus sit,*

Primum ex ejus majoribus; tum ex eo ipso,
qui nunc est,

OSTENDITUR.

PARIS:
Apud GABRIELUM MARTINUM,
vix Jacobus, sub Sole arbor.

M. DC. LXXII.

SERENISSIMO PRINCIPI
 LUDOVICO
 DUCI
 BORBONIO
 ORATIO.

CUM regnorum fata ex
 virorum principum fatis
 moribusque pendeant,
 SERENISSIME PRINCEPS,
 solemnis hæc fuit omnium gen-
 tium atque temporum consue-
 tudo, sive religio: ut cum pri-
 mum aut nascuntur illi, aut

4 LUDOVICO

etiam in publicam lucem efferre
 sese incipiunt, jam quales pro-
 vectiori pòst ætate futuri sint,
 multò antè prælagire populi
 ament, atque prænoscere.
 Quòd si quando in causa cu-
 juspìam Principis id rectè ac
 meritò usurpatum fuit; multò
 id sanè mihi faciendum videtur
 æquius hoc loco & tempore,
 cùm singulari Condæi Prin-
 cipis, atque Anguiani Ducis
 beneficio traditus nobis in di-
 sciplinam, ac nostræ fidei cu-
 ræque commissus, gentis ma-
 gnæ magna spes, Princeps sic
 adolescat, ut excitet jam ani-
 mos in admirationem sui, &
 majorum in dies laudum cer-
 tissimam expectationem fa-
 ciat.

ionfio

DUCI BORBONIO. 5

Valeat autem inanis illa veterum disciplina, quæ fatales stellas hominum vitæ velut arbitras constituit. Valeant illæ conjecturæ, nunc è fortuitis casibus, nunc ex ipso vultu & conformatione corporis repetitæ, quibus olim superstitio credula, interdum etiam mendax adulatio tantum tribuit. Certiora quibus nostræ nitantur conjecturæ, argumenta volo; non extrinsecus petita, sed innata atque insita; non aliena, sed domestica & propria; non adumbrata lineis fallacibus, sed impressa atque inusta in ipso sanguine, & ipsius naturæ vivo quodam & spiranti testimonio contestata. Te, SERENISSIME PRINCEPS, in

majoribus tuis , te in teipso confidero. Ex iis quæ illi præclare fecerint , intelligemus, quid facturus sis ; ex te qui jam es , teipsum quis aliquando futurus sis , certissimè cognoscemus.

Quæ duo cùm pro temporis angustiiis in re tam magna breviter exponam , nemo erit , opinor , cui non ipsius argumenti genus & officii mei ratio comprobetur. Ecquod enim dicendi argumentum poterat hîc à me offerri vobis jucundius , quàm Borbonia gens , Borboniæ gentis spes ? quid & à me suscipi poterat officio meo convenientius , qui jam ab annis aliquot fingendo serenissimo Principi , & huma-

DUCCI BORBONIO. 7
nioribus informando litteris
adhibitus, quod in maxima
honoris & beneficii parte pono,
cùm eum propiùs penitiùsque
cognoverim; quid, inquam,
aliud à me expectatum putem,
quàm ut in hoc omnium ordi-
num confessu, in hac publica
luce, quid perspexerim in adole-
scente Principe, quid in poste-
rum tempus de illo sperari
oporteat, ex hoc loco prædi-
carem.

A I U N T hoc olim in more
positum apud Romanos fuisse,
ut ad laureatas majorum
imagines, in domorum atriis
eam ob rem collocatas, natos
ad summam spem adolescentes
deducerent: quò videlicet iste

conspectus jam inde à teneris
pueriles animos & oculos pa-
rentum virtutibus impleret, &
ad eas factis aliquando refe-
rendas vehementiùs inflam-
maret.

Næ tu, SERENISSIME
PRINCEPS, longè felicior,
cui non sint ex antiquis & fu-
mosis imaginibus exempla pe-
tenda virtutum. Habes scilicet
domesticas imagines vivas ac
spirantes, in quibus quidquid
in longa imaginum serie re-
præsentari posset, congestum
atque collectum multò facilius
ac jucundius potes intueri. Me
verò fortunatum, cui cùm fa-
cienda de te sit hodie conje-
ctura, & qualis aliquando sis

DUCI BORBONIO. 9

futurus, è majoribus tuis primo loco æstimandum; non abeundum sit longiùs, neque perscrutanda operosiùs monumenta Augustæ stirpis tuæ, in qua quot capita recensentur, tot propè Reges, tot Heroes, tot Reipublicæ lumina, tot ornamenta Galliæ, tot relictæ cæteris Regibus omni virtutum genere absolutissima exempla numerantur.

Hæreamus in Condæa domo: quanquam & hoc ipsum nimis amplum videtur esse & propè infinitum. Date, date hanc mihi veniam, primi Condææ domus Heroes, quos hîc ego intueor, quorum in vultu spirat fortitudo & virtus bellica. Sinite ut angustiores

orationi meæ limites circum-
scribam, & eos intuear unos,
in quibus reviviscitis hodie-
que, & unde serenissimum
nepotem vestrum jam te-
nera ætate laudis omnis semi-
tam ingredientem, liceat mi-
hi propiùs tanquam è vicinis
fontibus æstimando contem-
plari.

Nihil hîc de te dicam, Lu-
dovice, nihil de te, Henrice,
duo prima & magna Con-
dææ stirpis lumina, quorum
egregia facta nulla non ætas
prædicabit. Te etiam præ-
termitto, Henrice alter,
magni Condæi pater, spi-
rans adhuc, nec intermoriture
unquam in bonorum animis:
te quem Gallia venerata est ut

DUCCI BORBONIO. II

religionis assertorem ac vindicem acerrimum, dilexit ut patrem, suspexit ut Principem ingenio, auctoritate, consilio, fide, studio æquitatis, integritate præcellentem: te vel hoc uno de Gallia tota meritum quàm optimè, ac posteris omnibus prædicandum, quòd Ludovici parens extitisti. Te fileo, ut in ipso Condæo, ut in Anguiano hæream, ut ex avo de nepote, ex parente de filio, conjectura informetur.

Primùm igitur Condæum intueor: quem cùm appello, virtutem ipsam bellicam videor appellare. Principem appello, cujus tirocinia bellica multò illustriora fuere, quàm

palmaria veteranorum imperatorum facinora ; quo imperante nihil unquam miles metuit , hostis nunquam non timuit : Principem , cuius nomen , vultus , præsentia non tantum spem rei bene gerendæ facit , sed videtur obses ac pignus esse victoriæ : Principem denique , seu potius Heroem , (citra adulationem dico) cuius laus hæc propria , ut nunquam minus hostem metuat , quàm cum propior ; nunquam vegetior sit ac valentior , quàm in ipsis armorum gravissimis laboribus ; nunquam magis sui compos , quàm in ipso prælii æstu ; nunquam ad consilium expeditior , nunquam ad audendum erectior , quàm ubi

DUCCI BORBONIO. 13
impedita, ubi plena discrimi-
nis omnia.

Hunc ergo intueor : ex tanti
avi vel uno aspectu quis porro
quantus olim futurus sit nepos,
non intelligat?

Est certè, est aliqua vis ori-
ginis ac sanguinis; nec minùs
virtutes à parentibus putem in
filiorum animos, quàm linea-
menta in os vultumque trans-
mitti. Paternus sanguis ut plu-
rimum permanat ad animum,
& martii spiritus per venas in
prolem derivantur atque dif-
funduntur; dicas ut naturæ,
sic & virtutum quamdam quasi
cognitionem esse. Atque ut
singulis arborum generibus sui
sunt addicti fructus, sic suæ
sunt quibusdam populis ac fa-

miliis hereditariæ virtutes, quæ
propagantur sæculis labenti-
bus, & ad posteros traducuntur.

Horat.

Fortes creantur fortibus.

Vultis ergo quàm fortis olim
futurus sit Dux Borbonius,
cognoscere? Condæum unum
cogitate, atque in laureatas
quæ hîc prostant, imagines,
oculos intendite.

Ad RUPEM-REGIAM, cùm
recenti adhuc optimi Regis
funere exanimata esset Gal-
lia, Condæus vixdum mi-
litari ætate imperator, quin-
que exercitus florentissimos,
totidemque experientissimos
duces, ipse feroces ac tumi-
dos, volitantes in Campania,
& jam extrema quæque Galliæ
minitantes, frangit atteritque;

DUCCI BORBONIO. 15

Comitem Fontanum cædit : at quem virum , Deus immortalis ! veterem tot palmarum imperatorem , annos sexaginta totos adversus Principem Auriacum tam feliciter exercitatum. Agit Mellonem in fugam , lectissimum concidit peditatum , cujus vulneris hodieque nondum obductam gemit Hispania cicatricem.

Pulcra herois , ætate jam tenera magni , rudimenta ! illustres primitiæ ! & earum quæ deinceps consecutæ sunt , regnante Ludovico Magno felicissima victoriarum omina , quibus sua Regina asserta est auctoritas , effectumque est , ut vel tum Ludovicus , tanquam in cunis Hercules , timeretur !

Hic, THEODONIS-VILLA,
 primus Rocroyanæ victoriæ
 fructus, altera Condæo glo-
 riæ seges; ut cum victricibus
 copiis huc derepente impro-
 visus irruit! ut arcem illam
 convehendis è Germania in
 Belgium commeatibus ita ho-
 stibus opportunam, arcem no-
 bis adeo expetitam, sic ad se-
 curitatem Galliæ necessariam,
 arcem naturâ loci, fossa dupli-
 ci, Mosellâ, paludibus, itine-
 rum angustiiis, validissimis ag-
 geribus, numerofo milite de-
 fensam, futurum Campaniæ
 propugnaculum, objiciendum
 Germaniæ claustrum, obsider,
 quatit, occupat!

Fluit enimvero in te, SERE-
 NISSIME PRINCEPS, san-
 guis

DUCI BORBONIO. 17

guis ille, memor fui, nec usquam degener, ex quo per tot Regum venas in te transfusus est: fuit, inquam, sanguis ille, qui Condæo martios illos utrobique spiritus suggerebat. Idem ille ardor in oculis tuis se prodit, nec inferius quidam nos de te finit in posterum tempus augurari. Sed è Belgicis triumphis ad Germanicos vocor.

Nortlinga, Friburgum, magna nomina Condæi virtute ad immortalitatem consecrata.

FRIBURGI, cùm repulsus à Germanis primùm, nec multò post cæsus etiam ad Rorevillam Guebriantius, hostem ex præruptis, ubi positus ex-

fuisse
autem
croyn
adon
p. huius
rapport

tra discrimen omne videbatur, faxis jam nobis insultantem, numero militum, tempestatis iniquitate, continuis imbribus, vallo munitissimo præfidentem ac securum, sibi que victoriam præcinentem, incredibili audacia per inaccessos montes adrepens adoritur intra castra, stricto ense primus irruit, ipse vallum revellit manu, cæsi quidem aut vulnerati, qui Principem stipabant, pene omnes, equi plures suffossi. At factus tam aperto rei discrimine ferocior, copias ad illud tempus victrices perrumpit, Cæsarianos, Bavaros & Lotharios ^{perpetuis} tribus præliis acerrimis fundit.

Cujusmodi verò & quanti

DUCI BORBONIO. 19
esse dicemus ea quæ tantam
sunt victoriam consecuta? Spi-
ra, Vormatiæ, Philippo-bur-
gum, ac Cifrhennanæ urbes
pene omnes deditæ, restituta
septemviro Trevirensi dignitas,
erepta Moguntino ditio, Pala-
tinatus recepta pars, tentata
Brabantia.

Quò me rapis, NORTLIN-
GA? ubi deletus ad interne-
cionem Mercius imperator
ætatis suæ, si eum, à quo vi-
ctus est, Condæum unum ex-
ceperis, longè fortissimus; fu-
gatus Vertius, quicum fortuna
Bavarica extingui & concidere
visa est; captus Gleenus, dux
alter Austriorum; illata Danu-
bium usque ultra veteres Gal-
lorum limites signa Gallica

*iam aut
dela
dela
ruber*

Mariandali ac Suecorum cladem magno cum fœnore repararunt.

In tanta rerum illustrium turba , quàm multa nobis excidunt !

Pene ipsa excidis , DUNKERCA , nautici olim latrocinii portus , quæ maris imperium obtinebas : Dunkerca , paratum hostibus , unde in oras nostras excurrerent , classesque quoquoeversum emitterent , munitissimum præsidium , in quo perpetui belli domicilium ac seminarium positum esse videbatur : Dunkerca , quam asperrima hieme , fortitudine incredibili , prudentiâ , constantiâ , omnium opinione celerius expugnavit Condæus.

DU CI BORBONIO. 21

Dignum tanto duce facinus,
ab omnibus ad commercii no-
stri securitatem expetitur, ten-
tatum à nemine, uni Condæo
reservatum.

MARDIKUM libens fileo,
Condæi quidem victoriâ glo-
riofum, sed graviffimi, in
quod fua illum fortitudo con-
jecit, periculi vel recordatione
ipfa propè funeftum.

Nec LENTIACAM victoriam
admodum religio erit omit-
tere: viget vigebitque fatis
gloriofi illius diei memoria,
quo fractus in acie Leopoldus,
profligatus Beccus, attritæ ac
perculsæ funditus Iberorum
copiæ.

Sed qua putatis hæc ætate
confecta? extrema fortaffe ac

senefcente , postquam contri-
 ta in castris ætas & bellicis la-
 boribus accersita canities ad
 fortitudinem illam incredibi-
 lem parem armorum usum ad-
 didisset. Audite quod posteri-
 tas vix credet. Condæus vix
 adolescentiam ingressus , jam
 quater cum hostibus totius
 terrarum orbis acerrimis aper-
 to Marte , quàm strenuè , tam
 feliciter conflixerat ; jam urbes
 ampliùs triginta Gallicæ ditioni
 adjunxerat : defixerat Regis ad
 tumulum vexilla jam ampliùs
 ducenta : jam Galliæ aditus ho-
 sti patentes intercluserat : Gallis
 victoribus obstructa pridem
 Belgii ac Germaniæ claustra
 perfregerat.

O adolescentiam feliciter

DUCI BORBONIO. 23
& gloriôsè traductam ! Ve-
ſtram fidem , Galli , exteri ,
omnium ætatum viri ! Prin-
cipem adoleſcentem quantum
erat in Europa ducum annis ,
uſu , famâ præſtantiffimorum ,
debellaſſe : quantum fortiſſi-
morum erat exercituum , ex-
tinxiſſe : quantum munitiffima-
rum arcium , occupaviſſe ; nul-
lum committere prælium unde
victor non diſcedat ; nullam
oppugnare urbem , quam non
expugnet ; nihil ita munitum ,
quod non frangat ; ita invium ,
quo non perrumpat ; domuiſſe
in Luxemburgo Belgas , in Bel-
gio Hiſpanos , in Alſatia , in
utraque Bavaria Teutonas , Ba-
varos , Lotharoſque , nuſquam
non ſuæ virtutis monimenta

Edm.

reliquisse: Rheni utriusque ripas non tam passibus quam victoriis consignasse: ad Mosam, Scaldim & Danubium vexilla defixisse. Hoccine est Principis peradolescens: an potius illius, in quem cadere vox ea veteris oratoris possit, apud heroes *cursum ætatis non expectandum in festinatione virtutis*: cæteros uirum & experienciâ fieri duces; hos nasci: rudimentis videri reliquos; hos triumphis.

Nazar.
in Pa-
neg.
Con-
stanti-
ni, n.
16.

Non expectatis, opinor, ut quæ proveciori post ætate fuerint ab eo gesta, commemorem: quæ recens est sculpta mentibus vestris rerum tantarum imago, omni prædicatione potior est. De Senefensi victoria

etoria unum dicam. Hoc uno in prælio, ut scitis, verti Galliæ fatum putabatur. Res eò deducta erat, ut aut pereundum esset, aut vincendum. Germania tota, ceu quondam funestis Cimbrorum ac Teutorum temporibus, cum numerosissimo exercitu erat in hujus regni sinum eruptura. Jam imperii nostri provincias inter se ad vastitatem, ad cædes, ad incendia describebant. Cernenda ferro res omnis erat; restinguendum quo propediem conflagratura videbatur tota Gallia, tantum incendium; dissipanda erat tanta collectarum undequaque copiarum multitudo; dissocianda Fœderatorum concordia. Ut Batavos delevit ad interne-

cionem ! Hispanorum ducem
Assentarium cecidit ! ut vete-
ranos illos Cæsarianos milites,
Turcicis bellis tamdiu exercita-
tos, imperii robur, spem Au-
striacæ domus totam, cata-
phractos equites, vel ipsa mole
corporis & bellorum famâ for-
midandos profligavit ! quot ab-
ducta tormenta ! quot signa !
quanta impedimentorum vis !
quot advecti ad nos captivi
principes !

Sic attriti hostes frustra la-
ceri sui exercitûs reliquias col-
ligunt, ut Aldenardæ obfi-
dione res retrò fluxas, & la-
psam suam apud socios fa-
mam utcumque sustentent. Vix
Condæum cum defessis vin-
cendo copiis huc advolare fa-

ma spargitur, cùm hoc nuncio attoniti colligere sarcinas ocyus, convasare, ac re infecta nihil præter pudorem irriti conatûs domum referre malle, quàm iterum cum Condæo, quem in Seneffensi campo nimium fortasse senserant, aleam belli experiri.

Omitti à me sine flagitio non potest, quod, etsi iis omnibus satis superque comperitum, quos victoriarum comites habuit, est certè ad religionis decus illustrius, quàm ut referri hoc loco non debeat: quoties Condæus in ipso victoriæ æstu, quæ natura insolens est, stricto ense convolarit ad militem compescendum, ad tutandas aras, ad inhibendas

cædes, rapinas, incendia, ad virginum pudorem à militari libidine vindicandum. Quoties ab illo submissa vulneratis militibus undequaque fomenta? quoties eisdem omni benevolentia significatione complexus est? Quæ laus illi addicta esset ac propria, nisi in illius perinde atque in cæterarum partem venisset Anguianus.

Hæc immortalia Condæi facta dum strictim attingo, non vereor ne cuiquam aberrare videar, aut aliquid alienum ab instituto facere. Tua enim illa sunt, SERENISSIME PRINCEPS, non solum quia sunt avi tui facta, sed quia eadem & tibi exempla sunt, & nobis omina tuæ fortitudinis longè certissi-

ma. Hæc illa sunt, quæ te dies noctesque gloriæ stimulis excitant; hæc, inquam, perpetuò habes ob oculos, hæc tecum ipse agitare non cessas.

Sed, quod est ad Condæi laudem præclarissimum, an unquam, SERENISSIME PRINCEPS, eum de tantis rebus honorificè meminisse audivisti? Si quid de se narret, quàm sincerus, quàm minimè fucatus in sermone candor elucet! aliena dicas ab eo commemorari facta, non sua: penè affirmarim semper fuisse magis ab aucupanda laude abhorrentem, quàm sit in ea promerenda strenuus. Digna profectò magno heroe modestia, insigne argumentum magnæ & excelsæ

mentis. Intelligit videlicet, veram solidamque gloriam, quam summi viri præcipuè conſectantur, rectè factorum conſcientiâ contineri. Et quanquam res ejus geſtæ ſupra cæterorum etiam heroum fortem faſtigiūque poſitæ ſunt; non eas tamen Condæus putat tanti eſſe, ut literis mandari debeant, quia præſtantiffimam illam quam animo effingit, heroicæ virtutis formam & imaginem nondum fortasſe, ſuo quidem judicio, aſſequuntur.

Quoties cū hîc ipſe intereſſes, SERENISSIME PRINCEPS, auſi & nos ſumus id ab eo contendere, ut res à ſe præclare geſtas, ipſe Cæſare nec ſcri-

bendi, nec pugnandi laude inferior, aut literis, quod esset optandum, consignaret, aut mandari certè per alium pateretur.

Hanc nostram de rebus suis sollicitudinem ridebat interdum, aut aliò sermonem avertebat, quasi si ex quo totus terrarum orbis ejus laudibus circumsonat, necdum modestæ illius aures eo genere sermonis assueverint. Ita Condæi proprium est, quod in Romano duce Sallustius commendabat, *plurimum facere, minimum de se loqui*: hoc etiam amplius, quod in Condæo admiramur, ne quis de se loquatur aut scribat, quantum in se est, prohibere.

Sed frustra es, Condæe; vin-

cet modestiam tuam, quam expugnare non possumus, grata memorque posteritas. Velis, nolis, immortalia tua facta prædicabit: non facies, mihi crede, ut quoties quæretur specimen bellicarum virtutum, non occurras primus; nec tantum tibi in posteritatem licet, ut tam illustribus exemplis carere, aut velit, aut possit.

Quod à te factum cumque est bene & fortiter, hoc jam publici quodammodo juris est: hinc principes alii, hinc duces, hinc heroes informantur, hinc sumant oportet exempla, quæ sibi ponant ob oculos; & si non assequi, longo certè quidem consuetari intervallo, quantum fas est, enitantur.

Neque Condæi porro una
 laus est bellica virtus tanta,
 quantâ fortasse priora sæcula
 caruerunt. Quantuscumque sit
 militari laude, dubitare tamen
 possis, majorne sit belli, an
 ingenii artibus. Semper assi-
 duus in optimis scriptoribus le-
 gendis, quantum ipsi à conti-
 nuis ferè bellis fuit otii; atque
 ut olim Scipio, *semper inter arma*
aut studia versatus, aut corpus pe-
riculis, aut animum disciplinis exer-
cens. Quo quidem litterarum
 amore, simul & iudicii præstan-
 tiâ & acumine, id eum conse-
 cutum vidimus, ut eruditi
 omnes illum non minùs ido-
 neum iudicem & arbitrum esse
 fateantur illius laudis ac glo-
 riæ, quæ ingenio & scriptis,

Vel-
 leius.

quàm quæ manu & bellis comparatur.

Quidquid agat Condæus, ubi ubi sit, domi, militiæ, in negotio, in otio, ubique magnus est, nusquam sui dissimilis. Testis tu mihi, SERENISSIME PRINCEPS, qui haud pridem in amœnissimo Cantiliæ secessu illum qualis quantusque domi est, suavissimè contemplabaris, qui belli quantus esset, toties audieras. Annon cogitabas veteres illos Camillos, Fabios, Æmilios, depositis in gremio Jovis Capitolini laureis ab armorum strepitu sese referentes, ubi conquiescerent tantisper laborum soluti atque operum. Et Condæus vel in pla-

DUCCI BORBONIO. 35
cideo illo secessu quàm actuo-
tus, splendidus, magnus!

Age, quoties confluentem
huc undequaque turbam spe-
ctandi studio perspiciebas,
nonne statim occurrebat ani-
mo tuo Scipio ille Africanus, qui
cùm in Linternum suum sece-
deret bellorum periculis & glo-
riâ defunctus, toties, si Plutar-
cho fides, concursum omnis
generis hominum, villæ, an
domini potiùs visendi studio
commovebat?

Ubi verò Condæus sese à
turba illa subducit, si quis
inter salubres silvas & amœna
hortorum spatia remotis arbi-
tris liberiore cœlo fruente ac
paucis stipatum miretur: huic
ego Siliî poetæ versus reponam,

qui homini cuiquam quòd An-
nibal in convivio ferè solus ac
sine imperatorio satellitio ac-
cumberet, admiranti:

Silius
Italic.
lib. II.

*Fallit te mensas inter quòd credis
inermem:*

*Tot bellis quæsitæ viro, tot cædibus,
armat*

*Majestas æterna ducem; si admo-
veris ora,*

*Cannas, & Trebiam ante oculos
Thrasymenaque busta,*

*Et Pauli stare ingentem miraberis
umbram.*

Sanè cùm viderem culta &
descripta ad omnem elegan-
tiam omnia, cùm hortos &
pomaria; cùm juges, & naturâ,
non arte promptas aquas tam
incredibili varietate & copiâ
nunc salientes, nunc amplissi-

mis alveis ritu ingentium fluminum procurrentes ; cum ubertatem soli , telluris ingenium ad omnes fructus effe-
rendos mirificè ferax , & colentis interdum Principis studio respondens. Tum verò menti recurrebat id quod à majore Plinio magnificè pronunciatum fuit. *Ipsorum tunc* Lib. 18.
manibus imperatorum , cap. 30. inquit ,
colebantur agri , ut fas est credere , gaudente terra vomere laureato & triumphali aratore : sive illi eâdem curâ semina tractabant , quâ bella ; eâdemque diligentia arva disponebant , quâ castra : sive honestis manibus omnia lætiùs proveniunt.

Ita se res habet : etiam in otio , & colendo rure heroes agno- Am

libet scas. Si tractat arma Condæus,
& Europam bello ciet, torren-
tem credas, qui cùm imbribus
hibernis intumuit, fertur per
abrupta præceps horribili fra-
gore, ac terrorem quocumque
infert. Si ab exercitatione bel-
lica & gloria refert se in quie-
tem placidi ruris, amnem putes
limpidissimum, qui leni delatus
cursu in amœnissimam plani-
tiem, aut in hortum elegantem
illapsus, nunc floribus suum
decus aspergit, nunc arbo-
ribus & plantis hilaritatem
quandam ac velut animam af-
fundit.

Sed ab avo in parentem si
oculos convertamus, quàm læ-
ta, quàm certa inde quoque de
te, SERENISSIME PRINCEPS,

ducuntur omina ! Quanta enim in Anguiano Duce laudum argumenta ! in quo, quæ se primum offert nativa quædam mentis elegantia, suavis nitor ingenii, incredibilis ad difficillima quæque penitus perspicienda celeritas, eximium intelligentisque iudicium ; faciunt ut non facile dixeris, magisne ad politioris literaturæ amœnitates, quàm ad maximas ac gravissimas artes factus sit à natura. Ibi ludere, ubi luctandum aliis, multumque sudandum ; scite loqui semper ac scribere, agere omnia cum dignitate ac gratia quadam admirabili ; hanc sibi laudem tamquam propriam vindicat Anguianus. Cæterum in habendis, quibus præest,

Burgundiæ solemnibus comitiis adeo solers, ut dum regiam rem procurat, populorum quoque commodis provideat; dum hos in Regis fide & obsequio retinet, sibi etiam faciat addictissimos; dum suam Principis dignitatem sustinet, ita impedientissimos quosque negotiorum nodos ingenii sui perspicaciâ dissolvat, perinde quasi nunquam à foro, subselliisque discessisset.

Verùm quod in Principe præcipuum est, fortis, penè dixerim, plus interdum quàm sat est. Quid est enim in usu militari arduum ac difficile, in quo sua illum virtus non plurimùm commendarit? Utrum irrumpendum in hostes? quoties in Belgio

gio sub ipsis hostium mœnibus ,
ne galeâ quidem & thorace mu-
nitus , aperto erectoque capite
necem laceffivit , salutis oblitus
& omnium rerum præterquam
gloriæ ?

Oppugnanda urbs ? hostes
ex munitionibus excutiendi ?
Testis tu mihi , Limburgum ,
urbs una omnium nuperis in
bellis fortissimè defensa. Vidi-
sti quâ prudentiâ obsidionem
regeret , ut die nocteque ubi-
que adesset , aggeres circumiret
ipse ac recognosceret , quo im-
petu pertinaces premeret ,
quàm imperterritito vultu mu-
ros tuos primus infiliret , quàm
laudatus à Rege , cùm ejus fe-
licitati ac nomini palmam
hanc acceptam referret.

An acies instruenda? nostis quicumque in castris regiis ad Valencenas adfuiſtis. Cùm enim Rex prælium commiſſurus lævum cornu Anguiano instruendum demandasset, ut aptè ordines digessit! manipulos composuit! cohortes alias explicuit, alias contraxit! ut penè citius dicto acies instructa constitit! Laudare solertiam Rex, demirari celeritatem; exclamare milites sibi redditum in filio Condæum, parem in vultu ardorem, eandem rei bellicæ peritiam agnoscere.

Denique hostis est aperto campo oppugnandus? erit hîc fortasse nonnemo qui in acie Seneffensi interfuerit. Quæso

illum, si quis hîc est, renarret nobis, ut nunquam à parentis latere discederet, consiliorum particeps, socius atque adiutor laboris, confors honoris atque imperii: ut ubique omnes manu, voce, exemplo incendens acies profterneret; ut telis omnium appetitus, perstaret tamen tam sui compos, quàm si extra omnem aleam periculumque versaretur. Quid si quis vidit tunc temporis, (ac viderunt certè complures non sine ingenti admiratione) cùm serenissimum parentem dejectum equo confosso ac prostratum humi erigeret, & in alium equum reponeret? cum servato parente veluti superbus, instauratis animis in ho-

stem rursus irrumperet. O singulare specimen pietatis ac virtutis ! ô facinus literis omnibus , monumentisque prædicandum !

Non vobis , Auditores , Scipionis junioris illius venit in mentem ? Hujus pater ad Ticinum amnem cum Annibale signa contulerat : quo in prælio cum progressus medium in hostem atque in acie ipsa & flagranti prælii æstu esset suffosso equo revolutus, advolat medios inter cuneos filius de parente magis, quàm de seipso sollicitus, patrem propè ab hostibus circumventum subducit : quâ pietate mirificè perculsus ac delibutus pater, ac suum servatorem complexus filium , &

præ gaudio suavissimè lacrymans, spectante atque audiente toto exercitu prædicavit duplici coronandum laurea, quòd & patrem & imperatorem è periculo subduxisset.

Sic ille sibi jam tum viam muniebat ad Africanos triumphos. Sic olim & tu, SERENISSIME PRINCEPS, parentem stipabis victoriarum comes, ac periculi etiam, si opus erit, vicarius: sic aciem instrues, sic hostium tela, sic necem laceffes, sic profligabis exercitus, sic arces oppugnabis. Nec vanum hoc de te augurium; qui, ut de Constantini filio aiebat ille, *Jam patrem sentias*, jam quantum ætas fert, contendas æmulari.

Nazar.
in Pa-
neg.
Con-
stanti-
ni, n. 3.
de Cri-
spo.

Sed fatis ex majoribus tuis de te qualis olim futurus sis, conjecturam informasse mihi videor. Nunc ex teipso, atque ex iis quæ in te efflorescunt, virtutibus ominari de te placet: quæ pars est orationis altera.

IN cæteris quidem Principum liberis, quandiu hac ætate sunt, spes, quod ait Tullius, non res, laudem meretur; eaque sola ferè commendatio est, quæ à majoribus ducitur. In te jam inchoata cernimus illa heroïcarum lineamenta virtutum, unde omen in omne posterum tempus trahi, & conjecturæ ad laudem immortalem tuam certissimæ capi queant.

Quocirca similem te propè dixerim arbusculis illis, quæ non solùm lætis floribus, unde grata spes maturæ frugis affulgeat, suavissimè luxuriant; verum quamvis adhuc teneræ, fructus tamen uberes quandoque parturiunt.

Ac primùm, si mihi de indolis tuæ præstantia, de ingenii acumine, elegantia, amœnitate dicendum esset; quàm libenter, quàm facilè in tam læto argumento nostra excurrere posset oratio! At sit isthuc tibi datum à natura, & ab ipsa stirpe ingeneratum, ut subtili mentis acie ac vivida, & capaci intelligendi facultate polleas, tum ut innata quadam propensione animi feraris ad

laudem; cujus rei haud obscura signa dare, vel à prima pueritia cœpisti. Quòd verò nobilem hunc ardorem foves ipse, & alis atque confirmas in dies; quòd excellenti ingenio par studium & contentio respondeat: hoc verò tuum est, hoc prædicatione dignum; hoc nobis rem, uti convenit, expendentibus, non leve argumentum est futurum aliquando, ut parem animi ardorem afferas ad majora; &, quod modò in doctrinarum curriculo præstas, efficias etiam in alia ratione vitæ, ut videlicet tantum ingenio, industriâ, laudis studio, quantum dignitate, cæteris antecellas.

Atque hoc profectò videntur

runt egregii illi rerum æstimator
tores ac sui sanguinis conscii
Condæus & Anguianus, cùm
te, SERENISSIME PRINCEPS,
non dubitarunt in solem atque
aciem & publicam palæstram
educere.

Est hoc domûs vestræ quasi
jus hereditarium, ut eâ etiam
ætate quæ iis ornamentis caret
ac veluti radiis, quibus ætas
adulta Principum lucere solet,
ac se à cæteris dignitate sua se-
cernere; ut eâ, inquam ætate
quæ imbecilla per sese atque
infirmæ est, educari in publica
luce ac celebritate possitis, &
cum lectissimo juventutis om-
nis Gallicæ flore committi ad
dimicandum de ingenii laude
ac gloria: certi tot laudum ve-

strarum præcones futuros, quot
eruditæ concertationis testes
fuerint, aut æmuli.

Sic olim Henricus Condæi
pater, sic omni laude major
Condæus, sic avo & patri nil
impar Anguianus, sic patruus
ille tuus ingenio, fortitudine
secundus nemini, Condæi frater
Armandus, in publicis acade-
miis prima laudis rudimenta
posuerunt. Adhuc tot augustis
nominibus personant hujus do-
mûs parietes: in hoc studio, in
hac umbra decurrerunt, ante-
quam in Martis campum prod-
irent, divina hæc, quæ subin-
de vidimus, exempla bellicæ
virtutis edituri.

Alexandrum adolescentem
ferunt, quibusdam hortantibus

DUCI BORBONIO. si
ut in Olympicis certaret, re-
cusasse, quòd collutores Princi-
pes non haberet. Te-ne Ale-
xandro superbum minùs, an
magis sapientem dicam, SE-
RENISSIME PRINCEPS,
qui cùm intelligeres, non hîc
generis ac nobilitatis, sed ani-
morum & ingenii contentio-
nem esse, non censuisti te fa-
cturum quidquam à tua digni-
tate alienum, si cum promi-
scua juventute in certamen de-
scenderes.

Quanquam si tibi dignitate
pares adversarios non invenisti,
(ubi autem possint reperiri?)
non defuerunt certè quot-
quot ferè sunt, sive aulæ, sive
togæ, procerum liberi: imò
nec Principes etiam colluso-

res defuerunt : quorum unus
è serenissima Lotharorum fa-
milia, alter ex augusto Nassa-
viorum prognatus sanguine :
alter Harcurios, Guisios ; alter
Nassavios, Auriacos, Rodol-
phos non minùs indole animi,
quàm nomine referunt.

Tales Duci Borbonio debe-
bantur in optimarum artium
studiis æmuli, ut eò uberior
ejus gloriæ seges ac materia ex-
isteret, quò illustriores essent,
quibuscum de laude dimicaret.
Non dico quantum inde splen-
doris & ornamenti, non scho-
lis modò nostris, sed toti etiam
rei literariæ, quantum celebri-
tatis & famæ accesserit, quan-
topere magno illo tuo exem-
plo nobilitatis studia incensa

sint. At in quotidiana ingenii
& industriæ contentione, qua-
lem quàmque decoram alacri-
tatem animi præ te ferre con-
suevisti! ut sæpe toto vultu
inflammari! ut in ore, in ocu-
lis, in omni motione corporis
emicant generosi ardoris faces,
quasi de hostibus imperii fran-
gendis ageretur!

Alumnum expetebat olim
Romanæ juventutis modera-
tor Fabius, *quem laus excitaret,*
juvaret gloria, qui victus fleret,
&c. Hæc demum nos in alum-
no Principe reperimus, hoc
tantum discrimine, quòd nun-
quam fleat, quia nunquam vi-
ctus.

*Quintil.
lib. 1. c. 3.*

Quod si, eodem Quintiliano
teste, etiam ex puerilibus lu-

dis adolescentium ingenia maximè cernuntur, quid nos augurari licet ex liberali & erudito ludo, aut quam expectationem sui non facit adeo vehemens in hac ætate atque in his studiis præstantiæ cupiditas? qualis quantusque futurus est Dux Borbonius, cùm præclara illa animi contentio, cùm indolis nobilissimæ impetus ad summa quæque transferetur? cùm illa virtus, faustis sub penetralibus inter domesticos triumphos ac laureas enutritæ, tum etiam honestarum artium studio corroborata, ex umbraculis ac musarum septis efferet sese, & latiore campum, in quo se veluti profundat, nanciscetur: cùm agetur dignitas

DUCI BORBONIO. 55
imperii , populorum falus ,
Gallici nominis decus ; impel-
lent exempla domestica , exci-
tabit flagrans cupiditas volun-
tati regiæ obsequendi ; propo-
fita eximiæ cujufdam gloriæ
præmia tanquam facibus ani-
mum inflammabunt.

Veniet illud , nec fpes me
fallet , veniet aliquando tem-
pus , cum omnibus Ducis Bor-
bonii victorias commemoran-
tibus , Hic prima , dicam , vir-
tutis fuæ tyrocinia pofuerat :
jam in ejus oculis fpirabat ar-
dor ille martius : hîc illa pri-
mùm efflorefcere vidimus præ-
ftantiffimæ virtutis femina :
jam fementis illa laudum glo-
riofam hanc victoriarum fege-
tem nobis portendebat : jam

illa magnitudo animi parvis licet in rebus exerebat sese : jam præludebat iis triumphis quos audimus : jam quæcumque posthac consecuta sunt, multò ante prospexeramus animis. Hæc, inquam, SERENISSIME PRINCEPS, de te læti prædicabimus : atque hoc addemus etiam fortasse nostras de te spes, quantumvis maximas, longè rebus gestis tuis esse superatas. Sic est : nihil erumpere subitò videmus totum ac profundi, maxima quæque à minimis initiis profecta sensim emergunt, & ad id quod summum est, quasi gradibus assurgunt : ita vel teneris in annis licet heroes agnoscere.

Atque hujus quidem præ-

DUCI BORBONIO. 57
claræ indolis tuæ & hoc ipso
& proximè superiore anno fru-
ctus sanè amplissimos tulisti:
cùm in solemni ludorum no-
strorum apparatu, in frequen-
tissimo totius urbis confessu, in-
ter faustissimas omnium ordi-
num acclamations appellatus,
ut debitâ ingenio tuo & indu-
striæ laureâ cingereris. Tum
enimverò illo qui repentè co-
ortus est, plausu, & lætissima
omnium est approbatione de-
claratum, quæ de te esset ho-
minum existimatio, quanta no-
minis tui observantia, quod
studium, quæ voluntas erga
Condææ gentis Principes, erga
te ipsum.

Promicare confestim omnes
de subselliis ad te videndum;

alii prætereuntis conspectum cupidissimè aucupari ; alii ut propiùs accederent, obstantem turbam certatim summovere ; qui ad te aspirare non poterant, vultu, oculis, manibus quascumque poterant gestientis animi significationes dare ; dum tu medius inter militum cohortem hinc inde positam, tubis accinentibus, præeunte lectissimo eruditæ nobilitatis flore, stipatus tuis, prosequente omnium ordinum turma incredibili, omnium votis ac studiis quasi subvectus in theatrum, ceu victores olim in Capitolium, prodires.

Ubi verò laureatus in theatro confedisti, quàm nova de repente omnes lætitia incescit !

DUCCI BORBONIO. 59

quæ omnium in te oculos defigentium alacritas! quàm suavis majorum tuorum memoria recurrebat! quàm dulcia gaudia propter spem de te conceptam animos omnium pertentabant! Ingeminare plausum quicumque aderant, tubæ concinere lætiùs, omnes admirari in tam tenero corpore tantam vim ingenii, lucentem in tanto splendore modestiam, temperatam tam suavi lepore majestatem, vota superis pro te facere, de tam felicibus auspiciis nihil non sperare & augurari, avo & parenti, Galliæ, Religioni effusissimis acclamationibus gratulari.

Omnino Marcellum illum Augusti nepotem, populi Ro-

mani amores ac delicias, Romanae juventutis principem mihi videbar intueri, quem legimus quoties in Circum aut in concionem prodiret, omnium in se oculos, vota, studia convertisse.

Quid igitur si solâ ingenii tui elegantia tibi populorum studia sic devincis, ut jam nunc tantopere laudi ac gloriæ tuæ faveant; quid futurum est, cum ad hunc humanitatis florem & elegantiae, virtutis quædam annorumque maturitas accesserit? cum non in erudito musarum pulvere, sed in campo atque acie lauros colliges; cum triumphus tui, non tibi tantum gloriosi erunt, sed reipublicæ utiles: cum securi-

DUCCI BORBONIO. 61
tatem sentient tua cum laude
conjunctam : cùm tenera tua
ætas , nunc in mansuetiorum
artium quiete & otio educata,
ad publicam regni utilitatem
traducetur ?

Quòd si è graviorum con-
tentione studiorum relaxandus
interdum aliqua oblectatione
animus , non alios ludos amat ,
quàm quibus ad bellicos ali-
quando præludere labores pos-
sit. Ut illum intueri juvat , cùm
venationi indulget , eximia ala-
critate per campos & nemora
totos dies volitantem , solis ,
imbris & pulveris cum incre-
dibili voluptate patientem !

Cùm olim Alexandrum fi-
lium equo bellè hærentem
Philippus conspexisset , aiunt

par
par
la 3. f
De co

summa quæque de filio auguratum. Quid si vidisset nunc imperitantem equo, nunc fossas agili, uti facis, saltu superantem, nunc feras cominus insequentem, nunc transfigentem ictu volucres certissimo, aut quamlibet aliam corporis exercitationem cum mirifica dexteritate obeuntem, quid non esset auguratus?

Quid dicam, SERENISSIME PRINCEPS, quantus in te urbanitatis lepos, quàm grata concinnitas undequaque efflorescens, quàm ingenuus nobilisque pudor, quanta ludicris in rebus festivitas, gravitas in feriis? Ut omnes intentis, dum ego loquor, in te oculis, jam virilem ac propè maturam sa-

pietiam admirantur ! Vultus promptus & alacer, vividus oculorum coniectus, dignitas oris urbanitate quadam tincta, apta denique totius conformatio corporis ad omnem exercitationem habilis & expedita, erectus animus, læta & amabilis indoles, docilis natura, & ad fingentis arbitrium flexibilis, candidi mores, vultus in quo insedisse videatur humanitas, sic omnium tibi voluntates alliciunt, ut in te cadere Sallustiana vox illa possit, qua Principem adolescentem commendabat, qui cū omnes anteiret gloriā, omnibus tamen carus erat.

*Sallust.
de Jug.*

Has nimirum virtutes haufisti à serenissima parente tua,

quæ splendore generis magna,
ingenio & eximia illa comi-
tate major, suæ sibi virtutis
conscia, sibi lucere satis habet:
quæ est ejus animi celsitas,
publicam, nisi quantum femi-
næ Principis dignitas postulat,
lucem non amat: dum vir & so-
cer manu pugnant, certat ipsa
votis; dum profligant hostes
imperii, hæc divinam quodam-
modo expugnat clementiam, &
dimicantibus conciliat, ut &
ipsa quoque in rerum præclare
à viro & socero gestarum com-
munionem venire videatur.

Sub hac tanta virtutum
magistra perge uti facis, SE-
RENISSIME PRINCEPS,
Vides quanta sit, & verò esse
debeat suscepta omnium de
te

DUCCI BORBONIO. 65
te expectatio. Tu scilicet in
tanta domesticæ claritatis lu-
ce, quod de Romano duce
nonnemo aliàs prædicabat, tu
ortus inter duo fulgentissima
cognomina avi & parentis,
adolesce ad felicitatem Galliæ,
ad regiæ tuæ familiæ splendo-
rem, ad literarum decus, ad
serenissimi parentis tui avique
vota justissima cumulanda. Spes
nostras imple, atque etiam, si
fieri potest, supera: id verò
cupimus, id votis omnibus ap-
precamur.

O te beatum, cui ad sum-
mum gloriæ apicem aspiranti
hoc unum incumbit, ut eos
imiteris, quibus natura esse te
simillimum voluit! Felices tanto
filio parentes, à quo, ut se prin-

cipia dant, nihil nisi summum expectare oporteat! Felicem Societatem nostram, quæ transmissam à parentibus tuis hereditario quasi familiæ vestræ jure singularem erga nos voluntatem suavissimè in te recognoscit! Felices Musas Claramontanas nostras, quæ in excolendo tanto Principe Gallicæ felicitati adlaborarunt! Me verò felicem qui in hac mea tenuitate pars gloriosi hujus laboris aliqua esse potuerim! felicissimum, si hæc, qualiscumque est, oratio grati ac memoris animi nostri pignus ex-
tabit!

Quid superest, nisi ut rerum omnium largitorem Deum comprecemur, ut diu te nobis

fervet incolumem, & æquet
vitæ spatia cum eximiis doti-
bus, quas in te ad felicitatem
publicam maximas amplissi-
masque congeffit? Te victorem
olim videant Condæus atque
Anguianus; & quæ tam sæpe
avorum tuorum defenfa mani-
bus est Gallia, per te olim
sub Ludovici Magni & fere-
nissimi Delphini auspiciis pro-
pagetur.

Borbonio sanguini quan-
ta vis infit, ex avo & parente
intelligis: si quid quæris am-
pliùs, age, oculos in Ludovi-
cum ipsum Magnum intende:
Ludovicum unde vestræ gentis
splendor omnis & gloria; qui
dum tibi ante aras sacro & so-
lemni ritu suum Ludovici no-

men imposuit, non aliam ob rem te sibi cognominem fecit, quàm ut olim eorum quoque, quibus nomen illud toto orbe magnum est, decorum particeps propria virtute fieres.

Ludovicum igitur intueri non magis opibus, potentiâ, amplitudine regni, victoriis ac triumphis, quàm regiarum virtutum potentiâ magnum: in quo cùm omnia summa sint, non alio debuit esse insignis cognomine, quàm quod unum genera laudum universa complectitur: quo principe incredibilis quædam ad splendorem Galliæ, ad ipsum etiam regii nominis decus ac dignitatem facta est accessio: cuius Regis cùm tanta sit tamque constans

ac perpetua felicitas, tum majori etiam dignissimum hostes ipsi sæpe viso eo prædicarunt.

Ab Ludovico eximio illo Regum exemplo disces uno in Principe summam laudem armorum, summam pacis esse posse: tuendæ atque amplificandæ Religionis studium cum propagandi atque ornandi imperii cura consentire: prudentiam & maturitatem consiliorum cum invicta fortitudine ac perficiendi celeritate; justitiam cum lenitate ac clementia; majestatem cum humanitate aliquando convenire.

Disces magni Regis, juxta & heroïs esse, non minùs fo-

cios ac fœderatos inviolabili fide tutari, quàm hostes frangere atque debellare : tam foris regnare nominis famâ & armorum terrore , quàm domi splendore, magnificentiâ, liberalitate, æquitatis studio, amore in suos.

Intelliges denique ex Borbonio sanguine nasci potuisse Principem ubique terrâ , mari victorem, ubique felicem, ubique maximum : cujus imperio nunc vel superbissimæ urbes magis gaudere se profiteantur, quàm antiqua libertate: quem si aut nascendi conditio Galliarum Regem , aut potentia sua totius Europæ arbitrum non fecissent, hoc sua illi meritò virtus, æquitas, sapientia vindicaret.

DUCI BORBONIO. 71

Hæc quæ ob oculos non ob-
versari tibi nequeunt, si attenta
meditatione infixæ in animo
altiùs infederint, efficies pro-
fectò, ut majores tui non tam
victoriis, licèt numero infinitis,
magnitudine amplissimis, om-
nium gentium famâ celebra-
tissimis, quàm te nepote apud
posteror commendentur.

D I X I.

PARISIIS, IN COLLEGIO CLAROMONTANO,
VII. Kal. Decemb. MDCC LXXXI.

ROYAL SOCIETY

OF LONDON

IN THE CITY OF LONDON

AT THE HOUSE OF COMMONS

IN THE YEAR 1701

THE FOLLOWING

MEMORIALS

WERE PRESENTED

TO THE HOUSE

OF COMMONS

IN THE YEAR 1701

AND WERE

READ

AND

ORDERED

TO BE

PRINTED

BY

JOHN

WATTS

PRINTED

IN

THE